

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XII, св. 1—2.

БЕОГРАД, 1962.

САДРЖАЈ

	Страна
1. М. Стевановић: Рекција глагола и облици њихове допуне	1—11.
2. А. Пецо: Акцент именица женскога рода типа <i>глава, вџла</i>	12—24.
3. Биљана Шљивић - Шимшић: О неким искуствима из рада са француским студентима	25—34.
4. Олга Ристић: <i>Гаснути</i> (<i>гаснути се</i>) : <i>гасити</i> (<i>гасити се</i>)	35—40.
5. Егон Фекете: О семантичкој диференцијацији облика <i>загри- зен</i> и <i>загризен</i>	41—46.
6. Славко Вукомановић: <i>У Речки</i> или <i>у Речкој?</i>	47—49.
7. Владимир Гудков: Бранислав Грујић и Никола Шубин: Речник руско-српскохрватски и српскохрватско-руски	50—56.
8. Језичке поуке	57—63.

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

—Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА
БЕОГРАД

Слог: Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића бр. 5.
Штампа: Графичко предузеће „Радиша Тимотић“ Обилићев Венац бр. 5

У РЕЧКИ ИЛИ У РЕЧКОЈ?

Пише нам А. Т. из Неготина: „У близини Неготина постоји село Речка. Како гласи локатив од ове речи — у Речкој, о Речкој или у Речки, о Речки?“

Постоји у нашем језику цела група именица које су некада биле придеви. У току времена ови придеви су добили значење и функцију именица. Велики број таквих именица у савременом језику су властита имена (људи и места). Томе типу припада и именица Речка. Граматички оне могу бити сва три рода (Мушицки, Брчко, Рашка). Интересантна је њихова промена у савременом српскохрватском језику.

Иако су све постале на исти начин (променом ранијег придевског значења), оне се данас, посматране у целини, неједнако мењају по падежима. Једне су искључиво задржале стару, придевску промену (све именице мушкога рода: Зрињски, Мушицки, Драги и сл.). Оне се, дакле, и данас мењају исто онако као што се мењају придеви одређеног вида (Зрињскога, Зрињскоме као, великога, великом и сл.). Именице женскога и средњег рода нису у овом погледу више тако доследне. У ствари, данас се њихова промена колеба између именичке и придевске. Именице средњег рода већином у промени добивају падежне наставке именица (Косово — Косова, Гацко — Гацка, Чемерно — Чемерна, Грахово — Грахова, Чево — Чева и др.). Ређе се ове именице мењају као придеви (Брчко — Брчкога, Високо — Високога и сл.). Супротно од овога, именице женскога рода чешће имају придевску промену (Бачка — Бачкој, Гроцка — Гроцкој, Француска — Француској, Хрватска — Хрватској). Само неке од њих мењају се као именице (Градишка — Градишки, Рашка — Рашки, Башка — Башки).

Није потпуно јасно који су све лингвистички разлози довели до овакве поларизације и распореда падежних наставка код речи које су, што се њиховог значења и функције тиче, имале потпуно исту судбину. Учинићемо зато овде само неке начелне напомене о томе.

Пре свега, пада у очи да све ове именице ако су мушкога рода у савременом језику имају искључиво придевску промену. Зашто? Вероватно зато што својим основним обликом, обликом номинатива једнине, нису могле да се укључе у деклинациони систем именица мушкога рода и од њих приме именичке наставке. Познато је, наиме, да је данас стандардни завршетак номинатива једнине именица мушкога рода сугласник (човек, дан). Мањи број именица мушког рода има у номинативу једнине наставак -о, -е (Марко, Павле и сл.). Нема, међутим, ниједне именице мушког рода која се у номинативу једнине данас завршава вокалом *и*. То је типичан наставак мушкога рода сложене придевске промене (велики, добри и сл.).

И то је, свакако, био главни разлог што су именице мушкога рода (и после промене ранијег придевског значења) задржале у целини и даље придевску промену.

Друкчије ствар стоји са овим именицама женскога и средњег рода. И једне и друге могле су се својим завршетком у номинативу једнине уклопити у одговарајућу систему деклинације именица женскога и средњег рода. Имали смо овде, дакле, потпуно симетричан распоред номинативног наставка и код именица (жена, село) и код првобитних придева (Рашка, Гацко). То су, мислим, били одлучујући моменти који су овде разбили првобитно јединствену придевску промену и у њу унели наставке именичке деклинације.

Много је, међутим, теже утврдити који су лингвистички разлози били пресудни да именице једног истог типа (и истога рода) једном задржавају старе придевске наставке (Хрватској, Високога и сл.), а други пут примају нове — именичке (Рашки, Гацка и сл.). Питање је, исто тако, зашто именице женскога рода већином задржавају придевску промену, а именице средњег рода добивају најчешће наставке именичке промене. Та питања заслужују да се о њима посебно расправља и траже потпунија испитивања. Задржимо се сада на именици Речка.

Како гласи локатив од ове именице ?

Пошто је у питању име места, онда би се могло рећи да је правилан локатив (а и остали падежи) онако како сами мештани из Речке говоре. Међутим, како се овде ради о говору који није у основици нашег књижевног језика, и како у локативу ова именица има најчешће дијалекатски облик Речке (Био сам у Речке — то је добро позната особина косовско-ресавског говора), тај критеријум овде нема пуну важност. Али без обзира на то, сама чињеница што се у народном говору јавља облик локатива именичке, а не придевске промене упућује нас на закључак да је облик у Речки правилан, јер се наслања на књижевне облике: Рашки, Башки, Градишки или Градишци. То, разуме се, не значи да је, уколико се у говору јавља и локатив Речкој, он погрешан. Он се, свакако, доводи у везу са много чешћим књижевним обликом ових именица: Гроцкој, Бачкој, Хрватској, Француској и сл. па је зато и облик локатива Речкој сасвим исправан.

Славко Вукомановић